

Kimin Haberi Kimin Demokrasisi

Whose News Whose Democracy

Ahmet Toklucuođlu

Politik İllüzyon ve Medya

W. Lance Bennett

Çev: Seyfi Say

İstanbul, 2000, Nehir Yayınları, 429 sayfa

Politik illüzyon, haberle ilişkili olarak düşünölen bir kavramdır ve haber mekanizmaları aracılığıyla gerçekleştirilir. Toplumun politikaya ve kendini ilgilendiren diğer toplumsal meselelere dair bilgi edinme yollarındaki *eşik bekçisi*, haber organizasyonlarıdır. Orijinal adı *The Politics Illusion* olan ve Türkçeye *Politik İllüzyon ve Medya* olarak tercüme edilen kitabın yazılış amacı politik bilgi sistemimiz hakkında düşünme yollarını zorunlu kılan kanıtlara dayanarak *yerleşik mitler* üzerine bir tartışma başlatmaktır.

Araştırmaları *Ford Foundation* ve *The Fulbright Commission* gibi kuruluşlar tarafından desteklenen W. Lance Bennett, doktorasını 1974 yılında Yale Üniversitesinde tamamlamış ve hâlen Washington Üniversitesinde öğretim üyesidir. *Politik İllüzyon ve Medya*, Bennett'in kaleme alınmış tek kitabı değildir. *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy* ve *When the Press Fails: Political Power and the News Media from Iraq to Katrina* yazının yayımlanmış sayısı onu geçen kitaplarından sadece ikisidir. Bennett'in diğer kitaplarının ve araştırmalarının neredeyse tamamı medya ve politika bağlamında kaleme alınmıştır.

Medya ve politikanın araştırıldığı düzlem çoğunlukla medya ve siyaset etkileşimi bağlamındadır. Bennett bu kitabında yoğunlukla medya olarak sadece haber medyasını değil aynı zamanda stratejik iletişim aracı olarak kullanılan halkla ilişkileri de ele almıştır. Kitap boyunca yaptığı neredeyse bütün değerlendirmeler ABD ile ilişkilidir. Bu çerçevede bir bakıma basının politik aktörler tarafından yönlendirilme çalışmaları veya bizzat devlet ya da devasa kurumların basını kullanarak gerçekleri, üzerinde bir örtü ile alıcısına sunmasına benzer durumlar *illüzyon* kavramı altında açıklanmaya çalışılarak okuyucuya sunulmaktadır. ABD'nin küresel olarak birçok ülkeyle

savaş hâlinde bulunması gibi olaylarda basının oryantalist tutumlarının eleştirisini de kitapta çarpıcı bir şekilde görmek mümkündür.

Kitapta politik illüzyon ve medya konusu açıklanırken kullanılan öncelikli argüman haber olmaktadır. Bennett yedi bölümden oluşan kitabında –özellikle ilk bölümünde– haberin üretiliş tarzından sunuluş tarzına iletişim disiplini ve gazetecilik çalışmaları altında ele alarak, bu disiplin içerisindeki terimlerle yapılan açıklamalarda *habere* dair görüşlerini sunuyor. Bu bölümde yazarın amacı; haberin gazeteci, politikacı ve halk/tüketici arasındaki iletişim vasıtasıyla günlük olarak ulaştırılan, sürekli değişen ve evrime uğrayan sosyal bir yapı olduğunu fark ettirmektir. Genel okuyucu kitlesi için de bilgilendirici ve anlamlı olabilecek örneklerle konunun ele alınmasının yanında bu çalışma, iletişim bilimciler ve medya çalışanları gibi bizzat iletişimle ilgilenenler için çarpıcı bilgiler içeriyor. Esasında yabancı olmadığımız ve genellikle bilinen bir olgu olarak, ABD’de basın ve halkla ilişkilerin iç içeliği ve dolayısıyla basınla politika arasındaki ilişkilerin çoğunlukla PR (halkla ilişkiler) olarak yürüdüğü, başta Noam Chomsky olmak üzere birçok medya eleştirmeni, iletişim veya medya uzmanı tarafından da vurgulanmaktadır. Kitaptaki David Gergen isimli halkla ilişkiler uzmanının hem Ronald Reagan hem Richard Nixon hem de Bill Clinton’a sırasıyla basın danışmanlığı yapmış olması basın, politika ve halkla ilişkiler üçlüsünün ne kadar da *rasyonel* temeller üzerinde hareket ettiği bilgisi, bunu delillendirmek açısından önemli bir örnektir. Bennett basın, politika ve halkla ilişkiler arasındaki ilişkilerin rasyonelliği ve pragmatizmine dair verdiği bu önemli örnekte şunları kaydediyor: Demokrat olan Clinton göreve geldikten hemen sonra Richard Nixon ve Ronald Reagan gibi ünlü cumhuriyetçilere verdiği hizmetlerle tanınan ve Washington’un yerlilerinden iletişim ve halkla ilişkiler uzmanı David Gergen’i göreve getirmiştir. Bu durum farklı siyasal yaklaşımların medya politiğinin önemini keşfederek haber işini profesyonel iletişim uzmanlarına bıraktıklarının açıklayıcı bir örneğini ortaya koymaktadır.

Kitabın temel tezlerinden biri olan, “Haber demokrasinin garantisidir.” iddiası ciddi bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynağında görülmedik derecede standartlaşıp politik etkiye maruz kalan ve varış noktasında da yine görülmedik derecede kişiselleşen ve sosyal izolasyona uğrayan bir haber türüne rağmen demokrasi hayatini nasıl devam ettirecektir? Medyanın haber üzerinden politik tercihleri etkileme gücünü örneklerle açıklayıcı şekilde ortaya koymuş olması, kitabın öne çıkan önemli bir özelliğidir. Bunun yanında kitap medya mensupları, halkla ilişkiler uzmanları

ve siyasetçilerin genel ve özel çalışmalarına dair önemli bilgileri içeriyor. Bu, medya-siyaset-haber-gerçeklik inşası gibi konularda özellikle Amerikan siyaseti ve medyası açısından bilgilendirici ve yol gösterici olması bakımından da dikkat çekilmesi gereken bir durumdur.

Haber ve politika modern dünyanın birbirine muhtaç kıldığı iki alandır. Demokratik sistemlerle yönetilen kitleler enformasyona ihtiyaç duyar. Bu enformasyonun biçimi ise çoğunlukla haber biçiminde olmaktadır. Politik aktörler gücü kontrol altına almak için habere ihtiyaç duyar. Haberin net ve anlaşılır olması ayrıca incelenmesi gereken bir konu olduğu gibi sansasyonel ve sürekli olarak iletilen yalan haber ise sistemin en büyük tehditlerinden- dir. Bennett kitabında ciddi bir sistem eleştirisi yaparken politika ve haber arasındaki ilişki hakkında şu tespitlere yer vermektedir:

“Politikacıların bakış açısıyla, demokratik bir toplumda güç ve etki, bilginin kontrolü ve stratejik kullanımına dayanır. Çıkar grupları, devlet ve halk arasındaki bilgi mücadelesi geleneksel olarak şiddetli olmuştur. Ancak, halk, ekonomik planlama ve ulusal güvenlik gibi önemli siyasi süreçlerin sıradan vatandaşın bilgi ve değerlendirmesini aştığı inancını kökleştiren ekonomi hâkimleri ve resmi görevliler karşısında sürekli zemin kaybetmektedir. Bilgi kontrolü güç birikiminde esas olduğu müddetçe ve bilgi kontrolü bilgisiz halkın korkuları yüzünden meşrulaştırıldığı sürece politik aktörler, politik yaşamlarıyla ilgili gerçek haberler iletmeye mecbur kalmayacaklardır.” (s. 17).

Haber organizasyonunun iç yüzünde kamuoyunun farkında olmadığı bir sürü olay vardır. Haberlerin hazırlanmasında yer alan yetkililer haberleri kodlarken çoğunlukla tarafsız davranmazlar. Olayları anladıkları gibi izleyiciye aktarırken kendi bakış açılarını da haberlere katar.

Bennett, haber olgusundaki temel problemleri dört ana başlık altında inceliyor. Bu problemleri haberlerin kişiselleştirilmesi, dramatize edilmesi, parçalanması ve normalleştirilmesi olarak görüyor.

Haberlerdeki aktörlere yönelik tespitleri ise şunlardır:

- Politikacıların amacı, haber yönetimi ve halkla ilişkiler tekniklerini kullanarak haberin içeriğine politik bir yargı katıp, bu sayede halkın desteğini kazanmaktır.
- Medya mensupları, *atlatma* haberler veya en azından *atlatılmamak* için mücadele eder.

- Halk ise oyuna nadiren, seçmen ya da örgütlü çıkarların mensupları olarak dâhil olur. Ne var ki oyunun büyük bölümünde sadece seyircidir.

Bennett'in haber organizasyonlarının güncel kullanımına yönelik getirdiği eleştirilerin paralelinde sistemin kendisine yönelik eleştirileri de bulunuyor. Medyanın tekelleşmesiyle medyanın kontrolünün devasa şirketlerin eline geçmesi, medyaların artmasına rağmen medya sahiplerinin giderek azalması tektipleşmeyi beraberinde getirmektedir. Bu tektipleşme ise insanların düşüncelerini bir taraftan kontrol ederken diğer taraftan onların *habere* olan açıklıklarını artırmaktadır. Bennett'in deyişiyle "*Medya ne hakkında düşüneceğimizi belirlerken aynı zamanda nasıl düşüneceğimizi de belirliyor.*" (s. 17).

Sonuç olarak Prof. Lance Bennett ve kitabı *Politik İlüzyon ve Medya* bize şu soruyu sormaya çalışıyor: Haber demokrasinin garantisidir, vazgeçilmezidir. Peki, bu demokrasi kimin, kimlerin demokrasisidir?